

Wie is wie in laatmiddeleeuws Brussel?

Handleiding bij de consultatie van de databank van middeleeuwse Brusselaars

Bram Vannieuwenhuyze

Caldenberga – KU Leuven

mei 2015

Caldenberga

Met de steun van:

VLAAMS-
BRABANT

VLAAMSE
GEMEENS
CHAPSCO
MMISSIE

Archives de l'État
Rijksarchief
www.arch.be

UNIVERSITEIT
GENT

KU LEUVEN

Research Foundation
Flanders
Opening new horizons

Inleiding

Er wordt geschat dat de laatmiddeleeuwse stad Brussel enkele tienduizenden inwoners telde. Daarenboven werd de stad continu bezocht door talloze handelaars, hovelingen, ambtenaren, reizigers, deputaties, vluchtelingen en gelukszoekers. Maar wie waren al die mensen die leefden, woonden, werkten en vertoefden in Brussel? Om op die vraag een antwoord te kunnen bieden, is het noodzakelijk om biografische gegevens te verzamelen over al die individuele mensen. Dat is de centrale doelstelling van het databankproject *Wie is wie in laatmiddeleeuws Brussel*. De afgelopen jaren werden gegevens over ruim 40.000 Brusselaars verzameld en in een databank ondergebracht. Via de online-applicatie *Zoeken naar Personen* van het Rijksarchief wordt een groot deel van die gegevens nu toegankelijk gemaakt voor het publiek.

In deze handleiding worden eerst de genese en het opzet van het databankproject kort uiteengezet. Nadien worden de inhoud van de databank en enkele methodologische kwesties en keuzes toegelicht. Daarna wordt per informatieveld uitgelegd hoe de biografische gegevens worden aangeboden en welke punten men in het achterhoofd moet houden bij consultatie. Tot slot wordt nog kort naar de toekomst gekeken. Aan het eind van de handleiding bevinden zich een reeks bijlagen, onder meer met overzichten van de verwerkte uitgaven, bronnen en brontypes.

Tot slot van deze inleiding wil ik graag een aantal personen bedanken voor de bereidwillige hulp en steun. Mijn dank gaat uit naar de personeelsleden van het Rijksarchief die dit project steunen en opvolgen, in het bijzonder Harald Deceulaer, Eddy Lhermitte en Marc Carnier. Voor de invoer en opschoning van de databank kreeg ik hulp van Hans Vandecandelaere, Andrea Bardyn en Alexander Soetaert. Bart Lambert gaf uitleg over en toegang tot de databestanden van het Engelse onderzoeksproject *England's Immigrants 1350-1550. Resident Aliens in the Later Middle Ages*. Jelle Haemers en Martine De Reu keken de lijst brontypes in bijlage 2 kritisch na. Tot slot wil ik de subsidieverstrekkers van *Wie is wie in laatmiddeleeuwse Brussel* bedanken voor de financiële steun en de opvolging, in het bijzonder Nicolas Mazeure van de Provincie Vlaams-Brabant en Peggy Voesterzoons van de Erfgoedcel Brussel.

1. Historiek van het databankproject

Een doctoraatsonderzoek over de ruimtelijke ontwikkeling van het laatmiddeleeuwse en vroegmoderne Brussel (Universiteit Gent, 2003-2008) vormde de aanzet tot de ontwikkeling van een relationele databank.¹ Hierin werden allerlei gegevens over middeleeuws Brussel verzameld en met elkaar in verband gebracht: een uitgebreide bibliografie, een bronnenrepertorium, archiefreferenties, een hele reeks topografische elementen en, tot slot, talloze laatmiddeleeuwse Brusselaars. Deze databank vormt nog steeds een onmisbare meta-bron voor het onderzoek naar laatmiddeleeuws Brussel en wordt quasi dagdagelijks gebruikt. Bovendien wordt hij ook nog steeds aangevuld.

De afgelopen jaren kwamen er diverse vragen van collega's, studenten, archief- en museummedewerkers, genealogen en vrijetijdshistorici die geïnteresseerd waren in biografische en/of genealogische informatie over laatmiddeleeuwse Brusselaars. Om te voorkomen dat de omvangrijke databank een persoonlijk werkinstrument zou blijven, werd begin 2012 een overeenkomst afgesloten met het Rijksarchief om de databank met laatmiddeleeuwse Brusselaars personendatabank te integreren in hun centrale online-zoekrobot *Zoeken naar personen*.² Dit platform biedt een centrale toegang tot een immense schat aan biografische en genealogische gegevens die door tientallen vrijwilligers worden opgezocht en ingevoerd. Momenteel bevat de databank *Zoeken naar personen* meer dan 26 miljoen personen.³ Het overgrote merendeel van de gegevens is afkomstig uit de registers van de burgerlijke stand en de parochieregisters, die in de diverse afdelingen van het Rijksarchief worden bewaard.

Het Rijksarchief was bijzonder geïnteresseerd om de databank met laatmiddeleeuwse Brusselaars te integreren in hun online-zoekrobot. Niet alleen kan de *Zoeken naar personen*-databank daardoor verder worden uitgebreid, maar zodoende kan ook een grote reeks gegevens uit de periode vóór 1600 worden toegevoegd, die bovendien uit een breder scala aan documenten werden gedistilleerd. De databank met laatmiddeleeuwse Brusselaars bevat namelijk ook een hele reeks gegevens uit andere archieven, zoals het Archief van de Stad Brussel en het Archief van het OCMW-Brussel, en uit de historische literatuur. Tot slot worden op die manier voor het eerst gegevens aangeleverd vanuit academische hoek. Hopelijk zet dit ook andere academici aan om hun gegevens ter beschikking te stellen.

Van meet af aan was echter duidelijk dat de databank met laatmiddeleeuwse Brusselaars niet zomaar overzetbaar was. Een grondige aanpassing van de structuur en een opschoning van de gegevens bleken noodzakelijk. Twee grote operaties moesten worden doorgevoerd: enerzijds de omvorming van de bestaande databank (een Access-bestand) naar de normen van de databank van het Rijksarchief (voor alle informatiekolommen moest gecontroleerd worden of de gegevensstructuur identiek is); anderzijds een nauwgezette controle van alle velden opdat de gegevens voldoen aan de vereisten van de gegevensinvoer. Die opschoning had voornamelijk betrekking op de standaardisatie van de gegevens, de oplossing van codes en afkortingen, de

---

¹ Het doctoraatsonderzoek mondde uit in de openbare verdediging van het proefschrift: Bram Vannieuwenhuyze, *Brussel, de ontwikkeling van een middeleeuwse stedelijke ruimte*, Gent, Universiteit Gent, 2008 (online consulteerbaar via de website van de Universiteitsbibliotheek Gent: <http://lib.ugent.be/catalog/pug01:505541>).

² Voor meer informatie, zie de webpagina <http://search.arch.be/nl/zoeken-naar-personen>.

³ Stand van zaken op 18 maart 2015.

correctie van fouten, de verwijdering of verplaatsing van irrelevante informatie en de aanvulling van ontbrekende informatie.

Aangezien die operatie de nodige tijd en energie zou vergen, werd een dubbele subsidieaanvraag ingediend onder de naam *Wie is wie in laatmiddeleeuws Brussel*. De Vlaamse Gemeenschapscommissie en de Provincie Vlaams-Brabant kenden een projectsubsidie toe om de aanpassingen door te voeren en de databank te ontsluiten. De middelen werden gebruikt om de structuur van de databank af te stemmen op deze van het Rijksarchief en om de opschoning uit te voeren. Dit gebeurde in de tweede jaarhelft van 2013 en werd verdergezet in de loop van 2014. *En cours de route* werd de databank ook verder uitgebreid met nieuwe gegevens. De databank met laatmiddeleeuwse Brusselaars telt nu in totaal 40.677 *entries*, waarvan er bijna 33.000 aan de zoekrobot *Zoeken naar Personen* zijn toegevoegd.⁴ Die personen zijn bovendien gelinkt aan 2002 akten of bronnen over laatmiddeleeuws Brussel, die eveneens naar de zoekrobot *Zoeken naar Personen* worden overgezet.

2. Inhoud van de databank *Wie is wie in laatmiddeleeuws Brussel*

Welke gegevens kan men in die databank met laatmiddeleeuwse Brusselaars aantreffen? Eerst en vooral is het belangrijk om aan te stippen dat de gegevens over die laatmiddeleeuwse Brusselaars werden verzameld tijdens het onderzoek naar de stedenbouwkundige evolutie en topografie van laatmiddeleeuws Brussel. De zoektocht naar persoonsgegevens was met andere woorden geen prioriteit en het was zeker niet de bedoeling om systematisch alle mogelijke bronnen en historische literatuur te exciperen. Dat zou trouwens een onmogelijke opdracht zijn.

Een tweede belangrijk punt is de vraag over welke personen informatie in de databank werd ingevoerd. Met andere woorden, wat wordt precies verstaan onder 'laatmiddeleeuwse Brusselaars'? Laatmiddeleeuwse Brusselaars werd in de brede zin opgevat: er werd informatie opgenomen over elke persoon waarvan met enige zekerheid kan worden aangenomen dat die in de stad Brussel aanwezig of actief is geweest vóór 1600. Aangezien het echter niet realistisch was om alle personen te registreren, was een tweede selectie criterium nodig: er werd gekozen om enkel die personen te weerhouden waarvan ook het beroep, de sociale groep (bijvoorbeeld een titel of het lidmaatschap van een professionele of socio-culturele vereniging) en de relatie tot een specifiek topografisch element (een woonplaats, een werkplek, bezittingen, enzovoort) bekend zijn of in de bron worden vermeld. Extra informatie over die personen werd *en passant* ook opgenomen: geboortedatum en -plaats, overlijdensdatum en -plaats, namen van familieleden, en allerlei informatie over activiteiten of bezigheden.

De herkomst van de informatie is van tweeërlei aard. Enerzijds werden de gegevens verzameld op basis van archiefonderzoek in de archieven. Diverse types documenten werden doorgenomen, voornamelijk stadsordonnanties, ambachtsreglementen, landsheerlijke verordeningen, schepenbrieven, cijnsregisters, ledenlijsten, rekeningen, notarisakten, reisverslagen en allerlei

---

⁴ Stand van zaken op 12 juni 2015. De resterende 7735 *entries* kwamen (nog) niet voor overzetting in aanmerking, hetzij omdat de gegevens nog niet opgeschoond zijn of in verwerking zijn.

andere soorten documenten.⁵ Het merendeel van deze documenten worden bewaard in de collecties van het Archief van de Stad Brussel, het Archief van het OCMW-Brussel, het Algemeen Rijksarchief, het Rijksarchief te Anderlecht en de Koninklijke Bibliotheek. Aangezien de gegevens over personen in de *Zoeken naar Personen*-applicatie gekoppeld moeten worden aan het document waaruit die gegevens afkomstig zijn, zijn al deze bronnen dus mee ontsloten. Een aantal belangwekkende documenten werden uitgegeven en hiervan werd dan ook dankbaar gebruik gemaakt.⁶

Anderzijds werden ook heel wat gegevens verzameld uit de (wetenschappelijke) historische literatuur. Het is hier uiteraard niet mogelijk om al die werken op te sommen. Belangwekkend zijn wel de namenlijsten die historici hebben opgesteld, bijvoorbeeld van de schepenen van Brussel of de bestuurders van ambachten en broederschappen.⁷ Ook een aantal digitale datacollecties werden aangeleverd. Andrea Bardyn verzamelde gegevens over ruim 960 laatmiddeleeuwse Brusselse vrouwen en voegde deze toe aan de databank.⁸ En via het Engelse onderzoeksproject *England's Immigrants 1350-1550. Resident Aliens in the Later Middle Ages* konden gegevens worden verkregen over zo'n 40-tal laatmiddeleeuwse Brusselaars die in die periode Brussel verlieten om hun geluk in Engeland te gaan beproeven.⁹

De databank *Wie is wie in laatmiddeleeuws Brussel* bevat een schat aan informatie. Ze vormt een schitterend repertorium voor genealogen, die hierin verre familieleden en naamgenoten kunnen aantreffen of stambomen kunnen vervolledigen. In die zin vormt de databank enerzijds een goede aanvulling op het vele opzoekingswerk dat al is verricht naar de voormalige Brusselse geslachten, en waarvan de resultaten (nog) niet in de databank werden opgenomen.¹⁰ Anderzijds vult de databank ook het recente werk aan van een aantal vrijetijdshistorici en genealogen, zoals van onder meer Jan Caluwaerts die de poorterslijsten van Brussel uitgaf, of van de vrijwilligers die in het kader van het *DemogenVisu*-project van het Rijksarchief de registers van de burgerlijke stand excerpteren en invoegen in de *Zoeken naar Personen*-databank.

Daarnaast is de databank ook van grote waarde voor (academische of niet-academische) historici, letterkundigen, taalkundigen, kunsthistorici, archeologen en bouwhistorici die de middeleeuwse en vroegmoderne geschiedenis van Brussel en omgeving onderzoeken of op zoek zijn naar biografische gegevens over één of meerdere personen die in Brussel aanwezig of actief waren. Hetzelfde geldt uiteraard voor archief-, musea- en erfgoedmedewerkers die belast zijn met de ontsluiting van archiefstukken, de studie van collecties, het uitdenken van tentoonstellingen of het opzetten van erfgoedprojecten.

De databank is echter niet enkel geschikt voor opzoekwerk toegespitst op één of meer specifieke personen, maar kan ook nieuw onderzoek vooruithelpen. Zo biedt het repertorium een gedegen

---

⁵ Voor een overzicht van de toegekende brontypes, zie bijlage 2. Verdere duiding in verband met de diverse types middeleeuwse bronnen vind men in het volgende overzichtswerk: Steven Vanderputten, Jelle Haemers & Tim Soens, *Typologie en heuristiek van de bronnen voor de geschiedenis van de middeleeuwen*, Gent, 2011.

⁶ Voor een overzicht van de belangrijkste geëxcerpeerde bronnenuitgaves, zie bijlage 1.

⁷ Voor een overzicht van de verwerkte namenlijsten, zie eveneens bijlage 1.

⁸ Deze gegevens werden verzameld in het kader van haar masteronderzoek naar het goederenbezit en -beheer door laatmiddeleeuwse Brusselse vrouwen, zie Andrea Bardyn, *Vermogende vrouwen. Het immobiliënbezit van vrouwen in laatmiddeleeuws Brussel (1356-1460)*, Leuven, KU Leuven, 2013.

⁹ *England's Immigrants 1330-1550* (<http://www.englishimmigrants.com/>, versie 1.0, 22 september 2014).

¹⁰ Die opzoekingen werden voornamelijk verricht door leden van de *asbl Association Royale des Descendants des Lignages de Bruxelles*, opgericht in 1961 (<http://www.lignagesdebruxelles.be/>). In bijlage 3 worden enkele publicaties opgesomd. De vereniging publiceert ook een trimestrieel tijdschrift, toepasselijk *Les Lignages de Bruxelles* genoemd.

startbasis voor onderzoek naar de diverse geledingen van de laatmiddeleeuwse en vroegmoderne Brusselse maatschappij, zoals bijvoorbeeld naar de samenstelling van ambachtsorganisaties en socio-culturele verenigingen, naar de adellijke aanwezigheid in de stad, naar het rekruteringsveld en de achtergrond van het stadspersoneel of naar sociale mobiliteit, om maar enkele voorbeelden te noemen.¹¹ De databank is tevens een prima vertrekpunt voor een diepgaandere studie van de laatmiddeleeuwse/vroegmoderne arbeidsmarkt en kan op termijn misschien worden ingezet voor een studie van de socio-economische topografie van de stad (al moet daarvoor ook verder onderzoek naar die topografie zelf worden gevoerd).¹² Tot slot wijs ik er nog op dat de databank ook voldoende stof biedt voor taalkundigen die naamgevingsprocessen en de oorsprong van familienamen bestuderen.

3. Enkele methodologische kwesties en pragmatische keuzes

De creatie van een personendatabank is een hele onderneming. Verschillende methodologische problemen duiken op en diverse keuzes moeten worden gemaakt. Zonder exhaustief te willen zijn, som ik hier een aantal belangrijke kwesties op, die tegelijkertijd dienst doen als richtlijnen bij de consultatie van de databank én waarschuwingen vormen voor degenen die zelf zo'n databank willen creëren.

Eén van de belangrijkste keuzes bij de creatie van de databank met laatmiddeleeuwse Brusselaars houdt in dat bewust werd geopteerd om geen unieke persoonsfiches te maken. Dat betekent concreet dat de informatie over specifieke personen over meerdere *entries* (of fiches) zit verspreid. Anders gesteld: het gaat in essentie om een databank van vermeldingen van personen, niet van unieke personen. Telkens wanneer een vermelding van een bepaalde laatmiddeleeuwse Brusselaar (met aanduiding van beroep, sociale groep of relatie tot de stad) werd aangetroffen, werden de gegevens geregistreerd, ongeacht of die persoon reeds in de databank zat of niet. Wie informatie over een specifieke persoon wil opzoeken, zal dus de in de databank verspreide gegevens moeten bijeenleggen. Daarbij zal men merken dat bepaalde informatie meer dan eens voorkomt: bepaalde bronnen en literatuur verschaffen nu eenmaal dezelfde gegevens over specifieke personen.¹³ Om het met een concreet voorbeeld te stellen: in diverse documenten wordt Rogier vander Weyden als schilder aangeduid. Dat gegeven vindt men dus meermaals terug in de databank.

---

¹¹ Afgelopen jaar maakten enkele onderzoekers reeds gebruik van de databank: Andrea Bardyn deed dat in het kader van haar studie naar goederenbezit en -beheer door vrouwen in laatmiddeleeuws Brussel, Remco Sleiderink naar het profiel van de leden van de rederijderskamer de Korenbloem (zie respectievelijk A. Bardyn, 'Vermogende vrouwen. Het vastgoedbezit van vrouwen in laatmiddeleeuws Brussel op basis van cijnsregisters (1356-1460)', in: *Stadsgeschiedenis*, 2014, 9, pp. 1-24; R. Sleiderink, 'De schandaleuze spelen van 1559 en de leden van De Corenbloem. Het socioprofessionele, literaire en religieuze profiel van de Brusselse rederijderskamer', in: *Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis*, 2014, XCII, pp. 847-875).

¹² Het zou nagegaan moeten worden of de databank ooit kan worden gekoppeld aan een topografische databank over (laatmiddeleeuws/vroegmodern) Brussel en omgeving. Momenteel is dat zeker nog toekomstmuziek, maar er valt misschien heil te verwachten van de vectorisering van het negentiende-eeuwse primitieve kadasterplan van Brussel – het zogenoemde plan Bastendorff – door de Directie Monumenten en Landschappen van het Brussels Hoofdstedelijke Gewest (zie H. Blanchaert, 'Het plan van Bastendorff. Een brug tussen heden en verleden', in: *Erfgoed Brussel*, 2013, 9, pp. 124-129). Op termijn zou een regressieve analyse van de Brusselse topografie inclusief koppeling naar instellingen, sociale groepen én personen mogelijk moeten zijn.

¹³ En uiteraard spreken bronnen en/of literatuur elkaar soms ook tegen of bevatten ze fouten.

Hoewel deze keuze vanuit het standpunt van de gebruiker niet ideaal is, kan ze worden verklaard door een zeer dwingende reden: bij het opstellen van een dermate grote databank kost het ongelofelijk veel tijd om telkens na te gaan of een bepaalde persoon reeds in de databank is geregistreerd of niet. Dat lijkt in theorie een simpele opdracht, maar is het in de praktijk helaas niet. Er zijn immers twee belangrijke obstakels: ten eerste het bijzonder groot aantal homoniemen (in de late middeleeuwen liepen er in Brussel heel wat mensen met dezelfde naam rond) en ten tweede de schrijfvarianten van de namen (bijna nooit wordt een persoonsnaam op dezelfde manier geschreven).

Wat de homoniemen betreft, kan het voorbeeld van Jan van Laken de problematiek duidelijk maken. Zo is er een Jan van Laken ingeschreven in het ambacht van de zogenoemde *steenbickeleren* in de tweede helft van de veertiende eeuw.¹⁴ In 1392, 1393 en 1394 wordt een Jan van Laken als gezworene van het *steenbickeleren*ambacht vermeld.¹⁵ Ging het hier telkens om dezelfde persoon? Wellicht wel, maar zeker is dat niet. We mogen deze vier namen dus niet *a priori* met elkaar vereenzelvigen. Duverger wees verder op vermeldingen in het cijnsregister van de Sint-Goedelekerk van 1369-1372 waarin een *steenbickeler* Jan van Laken werd gesitueerd in de Sint-Goriksparochie en een steenhouwer Jan van Laken in Molenbeek.¹⁶ Ook hier kan het nog steeds om dezelfde persoon gaan. De riemmaker Jan van Laken die toetrad tot de Sint-Jakobsbroederschap in de periode 1357-1386 is ongetwijfeld iemand anders, net zoals bakker Jan van Laken die omstreeks 1408 lid werd van diezelfde broederschap.¹⁷ Kortom, omstreeks 1400 liepen er dus minstens drie mannen met de naam Jan van Laken rond in Brussel.

Als we de varianten in de schrijfwijze van de naam mee in ogenschouw nemen, dan wordt het nog complexer. Zo wordt in het goederenregister van het Sint-Jakobsgasthuis melding gemaakt van heer *Jans van Laken*, priester en parochiaan van de Sint-Niklaaskerk in Brussel, die kennelijk vóór 22 oktober 1361 was overleden.¹⁸ In datzelfde register komt ook wijlen bakker Jans van Laken voor, een vermelding die wellicht uit de tweede helft van de veertiende eeuw stamt. Indien dat klopt, dan kan het hier niet gaan om de hoger vermelde bakker Jan van Laken die pas in 1408 lid werd van de Sint-Jakobsbroederschap. De afwijkende schrijfwijze (met eind-s achteraan de voornaam) valt in beide gevallen trouwens te verklaren als een genitiefvorm. Wat het Latijnse bronnenmateriaal betreft, wordt *Johannis de Laken* vermeld op 20 januari 1364, *Johannis de Laken* op 10 augustus 1321 en *Johanni*, zoon van Gossuinus de Laken, in 1292.¹⁹ Al deze personen heetten eigenlijk gewoonweg Jan van Laken, maar door de vermelding in Latijnse teksten en het gebruik van naamvallen werd de schrijfwijze van hun naam aangepast. Van geen enkele van deze personen is het beroep of het lidmaatschap van een sociale groep bekend, zodat het moeilijk is ze in verband te brengen met één van de hoger vermelde personen. We hebben wel gegevens over hun bezittingen, zodat dat via die manier eventueel mogelijk zou zijn.

---

¹⁴ Jozef Duverger, *De Brusselsche Steenbickeleren, Beeldhouwers, Metselaars, Bouwmeesters enz. der XIVe en XVe eeuw met een aanhangsel over Klaas Sluter en zijn Brusselsche medewerkers te Dijon*, Gent, 1933, p. 37.

¹⁵ *Ibidem*, 41.

¹⁶ *Ibidem*, 37.

¹⁷ Claire Dickstein-Bernard, *Le livre de la confrérie de Saint-Jacques d'Overmolen à Bruxelles (1357-1419)*, Brussel, 2005, 60 & 71.

¹⁸ Archief van het OCMW-Brussel, fonds Sint-Jakobsgasthuis, n° 10.

¹⁹ Respectievelijk: Archief van het OCMW-Brussel, Fonds Sint-Jacobsgasthuis, n° 10; Archief van het OCMW-Brussel, fonds Hôpitaux, H.266d, akte n° 1; Rijksarchief te Anderlecht, Archief Sint-Goedele, n° 42, akte 101.

Uit dit voorbeeld blijkt dat de identificatie van personen voor heel wat problemen (en dus 'tijdverlies') kan zorgen. Om die identificatie snel en efficiënt te laten verlopen, zijn contextualiserende gegevens noodzakelijk: beroep en sociale groep, namen van familieleden, woonplaats of bezittingen. In het geval van Jan van Laken zou het nog meevallen, maar wat dan gedaan bij een naam als Jan/Johannes Mennen die met de regelmaat van de klok voorkomt in de veertiende en vijftiende eeuw. Andere namen, zoals bijvoorbeeld Willem van Coudenberge, kunnen op zoveel verschillende wijzen worden geschreven en vertaald dat het identificatiewerk enorm veel tijd zou kosten. Er werd dus beslist om dergelijk opzoekwerk achterwege te laten en de tijd vooral te besteden aan het invoeren van zo veel mogelijk vermeldingen. De schrijfwijze van de namen is dus meestal letterlijk uit de bron overgenomen; enkel afkortingen en naamvallen werden waar mogelijk weggewerkt.²⁰ Vertalingen worden echter niet doorgevoerd.²¹ Wie dus op zoek is naar een lid van de familie van Coudenberge, dient bijvoorbeeld te zoeken op 'van Coudenberge', 'van Coudenbergh', 'van Coudenberghen', 'de Coudenberge' en 'de Frigido Monte'. Wie een persoon met de voornaam Gillis zoekt, heeft best ook oog voor 'Gielis', 'Gilles' en 'Egidius'.

De standaardisatie van de gegevens vormt een ander heikel punt. De aanduiding van de beroepen, titels en sociale groepen zijn zo veel mogelijk gestandaardiseerd. Dat is noodzakelijk om zoekoperaties mogelijk te maken. Eén van de gevolgen daarvan is dat er in de databank zeer weinig ruimte is voor onzekerheden. Nochtans blinken laatmiddeleeuwse bronnen in de regel niet uit in helderheid. Stukken tekst zijn soms onleesbaar, documenten zijn niet dateerbaar, fragmenten zijn weggelaten of vergeten of informatie wordt op nogal omslachtige wijze omschreven. In de gestandaardiseerde velden van een databank is echter geen ruimte voor vraagtekens. Indien bepaalde gegevens niet zeker zijn, dan wordt daarover bericht in het veld met de opmerkingen.

Toch is het in een aantal gevallen niet mogelijk om trefzeker te standaardiseren. Zoals gezegd zorgt de terminologie die in de laatmiddeleeuwse bronnen wordt gebruikt nogal eens voor onduidelijkheden. Bepaalde personen krijgen afhankelijk van de bron een ander beroep of andere titel, terwijl voor sommige beroepen en titels dan weer diverse termen werden gebruikt. Om dit probleem te omzeilen, volgt de informatie in deze velden zo dicht mogelijk de gegevens uit de documenten (al werden beroepen, ambten en titels in de mate van het mogelijke wel gemoderniseerd). Bij onduidelijkheden werd een beroep gedaan op het beroepsnamenboek van Glasbergen.²²

Ook de datering geeft vaak aanleiding tot problemen inzake interpretatie en standaardisatie. In een ideaal geval kan een vermelding van een persoon worden gekoppeld aan één specifieke datum, bestaande uit een dag, een maand en een jaar. Maar zelfs dan is men nooit 100% zeker dat de vermelde persoon op het vermelde tijdstip wel in Brussel aanwezig was, of zelfs nog in leven was. Vele teksten maken immers melding van reeds overleden personen. Dat is bijvoorbeeld geregeld het geval in documenten met betrekking tot goederenbezit en –transacties, een gevolg van het slaafs

---

²⁰ De afkorting *Jo.* wordt bijvoorbeeld omgezet naar *Johannes*; hetzelfde geldt voor *Johannem*, *Johannis* of *Johanni*. Latijnse voornamen worden steevast in de nominatief gezet. Wanneer de naam meerdere keren voorkomt in de bron of literatuur wordt de eerste vermelding of de meest voorkomende variant weerhouden. Vermelden we voor de volledigheid ook nog dat voornamen beginnend op een *i* zijn gemoderniseerd en dus beginnen met een *j*.

²¹ De reden hiervoor is net dat er zoveel verschillende schrijfwijzen mogelijk zijn; het is bijzonder moeilijk om een gestandaardiseerde schrijfwijze van een naam voorop te stellen.

²² J.B. Glasbergen, *Beroepsnamenboek. Beroepsaanduidingen voor 1900 in Nederland en België*, Amsterdam/Antwerpen, 2004.

kopiëren van gegevens uit oudere documenten.²³ Ook in jaargetijdenboeken (*obituaría*), lijsten van overleden personen die door een religieuze gemeenschap werden herdacht, worden logischerwijze personen vermeld die reeds overleden zijn. De datum waarop het document werd opgesteld heeft dus weinig vandoen met het moment waarop de vermelde personen in Brussel aanwezig waren. Daarom is het dus noodzakelijk te benadrukken dat een vermelding van een bepaalde persoon op een bepaalde datum zeker geen hard bewijs is voor zijn of haar aanwezigheid te Brussel op dat specifieke tijdstip.

Een ander probleem met de data houdt verband met het feit dat diverse documenten niet of slecht gedateerd zijn. Dat is vanzelfsprekend het geval voor documenten waarop geen datum staat vermeld. In die gevallen is het soms wel op indirecte wijze mogelijk om een datering, een dateringsvork of een *terminus ante quem* of *post quem* te reconstrueren. Andere documenten zijn dan weer niet vast te pinnen op één enkel moment. Zo beslaan rekeningen vaak de periode van een heel jaar (al kwamen ook week- en maandrekeningen voor); documenten zoals ledenlijsten en cijnsregisters werden aangevat op een bepaald moment, maar vervolgens soms nog zeer lange tijd aangevuld. Ook in die gevallen is het vaak niet eenvoudig om een vermelding van een persoon aan één specifieke datum te koppelen.

4. Korte bespreking van de gegevens per informatieveld

Voor *Wie is wie in laatmiddeleeuws Brussel* zijn twee onderling verbonden databanken geïntegreerd in de zoekrobot *Zoeken naar Personen*: een personendatabank met 32.943 *entries* en een databank met 2002 akten. Elke *entry* in de personendatabank is gekoppeld aan één van die akten; zo wordt dus aangegeven uit welk document de gegevens werden geëxcerpeerd. In hetgeen volgt wordt de inhoud van de gegevensveld van beide databanken voorgesteld, te beginnen met de personendatabank.

Personendatabank

Voornaam: De voornaam van de persoon zoals die in de bron of literatuur wordt vermeld. Taal en schrijfwijze worden niet gemoderniseerd of gestandaardiseerd, met uitzondering van de oplossing van afkortingen (indien mogelijk) en de omzetting in de nominatief van andere naamvallen (voor Latijnse voornamen). Indien de voornaam van de persoon meermaals voorkomt en daarbij verschillen optreden, dan worden deze vermeldingen na elkaar opgesomd.

Familienaam: Achternaam van de persoon zoals die in de bron of literatuur wordt vermeld, voorafgegaan door een eventueel voorvoegsel (zoals 'de', 'vander', enzovoort) en eventueel gevolgd door een bijnaam (bijvoorbeeld 'geheten Dierickx' of 'dictus Janssens'). Taal en schrijfwijze worden niet gemoderniseerd of gestandaardiseerd. Indien de achternaam van de persoon meermaals voorkomt en daarbij verschillen optreden, dan worden deze vermeldingen na elkaar opgesomd.

Geslacht: Lettercode die het geslacht van de persoon weergeeft: M (man) of V (vrouw).

Beroep: Aanduiding van het beroep, het ambt of de (openbare) functie van de persoon. Sommige personen bezaten meerdere beroepen, ambten en/of functies, die al dan niet tegelijkertijd werden

---

²³ Zie in dit verband Bram Vannieuwenhuyze, Buren, straten en aanknopingspunten. Plaatsbepaling in het laatmiddeleeuwse Brussel (dertiende-zestiende eeuw), in: *Stadsgeschiedenis*, 2009, jg. IV, p. 107.

uitgeoefend. Soms worden immers voormalige beroepen, ambten of functies aangeduid. Ook in de literatuur worden vaak meerdere beroepen aangeduid.

Titel: Aanduiding van de titel(s) van de persoon. De meest voorkomende zijn: meester, heer/vrouw (eventueel gevolgd door de naam van de heerlijkheid), juffrouw, doctor en licentiaat. Sommige personen bezaten meerdere titels. Wanneer men een bepaalde titel had verworven, behield men deze in de regel voor de rest van zijn/haar leven.

Functie: Aanduiding van de sociale groep(en) waartoe de persoon behoort, bijvoorbeeld een broederschap, een religieuze orde, een kloostergemeenschap, een geslacht, de ridderstand, een ambacht, het poorterschap, een rederijkerskamer, een bevolkingsgroep/ras, een schuttersgilde, enzovoort.

Geboortedatum: Stereotiepe vermelding in Arabische cijfers (dd/mm/jjjj) van de geboortedatum van de persoon, indien gekend. Dit gegeven is meestal onbekend; geboortes werden in Brussel pas geregistreerd vanaf het moment waarop de Kerk parochieregisters liet opstellen.²⁴

Geboorteplaats: Vermelding van de geboorteplaats (dorp, stad, streek of land) van de persoon. Dit gegeven is meestal onbekend.

Overlijdensdatum: Stereotiepe vermelding in Arabische cijfers (dd/mm/jjjj) van de overlijdensdatum van de persoon, indien gekend. Voor diverse personen weten we enkel dat ze overleden zijn vóór een bepaalde datum (omdat hun naam in het document wordt voorafgegaan door 'wijlen'). In dat geval wordt deze *terminus ante quem* vermeld in het veld opmerkingen.

Overlijdensplaats: Vermelding van de overlijdensplaats (dorp, stad, streek of land) van de persoon.

Opmerkingen: Aanvullende informatie en opmerkingen over de persoon, zoals preciseringen in verband met de identiteit en personalia, gegevens over familieleden, info over gebeurtenissen en activiteiten, variaties in de schrijfwijze, enzovoort). Achteraan volgt ook nog een volledige literatuurreferentie indien de informatie uit de historische literatuur werd gehaald.

Databank met akten

Akteomschrijving: Regest of korte inhoud van het document. Meest voorkomende elementen hierin zijn de uitvaardiger(s) of redacteur(s), het doel van de akte en een bondige samenvatting van de inhoud.

Aktetype: Een typering van de bron (voor een overzicht van de brontypes, zie bijlage 2).

Aktedatum: Stereotiepe vermelding in Arabische cijfers (dd/mm/jjjj) van de datum waarop de akte werd uitgevaardigd, geschreven of gepubliceerd. Dit wordt enkel ingevuld indien dag, maand en/of

---

²⁴ De oudst bewaarde Brusselse parochieregisters waarin geboortes werden geregistreerd, zijn de parochieregisters van Sint-Goedele en van de Kapellekerk, die werden opgestart in 1565. Er zijn echter aanwijzingen dat de Sint-Goedeleparochie reeds geboortes registreerde sinds 1483 (zie Claire Dickstein-Bernard, *Les registres de baptêmes, « mariages », et « décès », antérieurs à 1796, conservés aux Archives de la Ville de Bruxelles*, in: *Cahiers bruxellois*, 1961, VI, 4, p. 264).

jaar van uitvaardiging/publicatie precies te bepalen zijn. Indien de dag of de maand niet gekend zijn, dan wordt 01 ingevuld (akten met datum 1 januari of bijvoorbeeld 1 augustus zijn dus niet noodzakelijk op die dag uitgevaardigd/gepubliceerd!). Indien de datum een langere periode overspant (zoals bijvoorbeeld bij rekeningen of ledenlijsten) of slechts bij benadering kan worden vastgesteld, dan vindt men die informatie terug in het veld opmerkingen. Het is tevens belangrijk om (nogmaals) te onderstrepen dat de datum bij de akte hoort en niet noodzakelijk bij de daarin vermelde personen. Vermelden we tot slot nog dat alle dateringen zijn omgezet naar de nieuwe stijl. Brussel volgde tot 1563 de Paasstijl, wat inhoudt dat het jaar pas op Pasen begon. Alle datumvermeldingen tussen 1 januari en Pasen zijn omgerekend naar de nieuwe stijl (of Nieuwjaarsstijl), die vanaf 1563 in gebruik is (en die wij nu nog steeds gebruiken).

Aktegemeente: Aanduiding van de plaats waar de akte is uitgevaardigd, geschreven of gepubliceerd. Dit veld blijft vaak leeg, aangezien deze informatie vaak ontbreekt in de laatmiddeleeuwse bronnen. Van heel wat gebruikte documenten mag echter wel worden verondersteld dat ze in Brussel tot stand kwamen.

Opmerkingen: Aanvullende informatie en opmerkingen over de akte, zoals preciseringen in verband met de inhoud en de datering of aanduidingen over het belang van het document. Soms wordt hierbij verwezen naar uitspraken van andere historici. In dit veld vindt men stevast ook de bronverwijzing(en) terug, hetzij naar het archief waar het document wordt bewaard, hetzij naar de uitgave, facsimile of regest.

5. Toekomstperspectieven

Verdere uitbreiding van de databank is vanzelfsprekend mogelijk en bovendien ook wenselijk. De laatmiddeleeuwse stad Brussel telde enkele tienduizenden inwoners en dagelijks bezochten mensen de stad. Lang niet iedereen is in de databank geregistreerd, wel integendeel. De opgeschoonde en ontsloten *Wie is wie in laatmiddeleeuws Brussel*-databank telt nu bijna 33.000 *entries*, maar het is mogelijk dit aantal op relatief korte termijn op te trekken tot ongeveer 40.000.²⁵ Mits een kleine inspanning kan het totale aantal personen misschien zelfs binnen afzienbare tijd worden opgetrokken tot 50.000. Mogelijk verschijnt dan eveneens een nieuwe versie van deze handleiding, waarbij – indien mogelijk – ook overzichten van de beroepen, titels en sociale groepen zullen worden toegevoegd. Of het ooit mogelijk zal zijn om de kaap van de 100.000 *entries* te ronden, zal de toekomst moeten uitwijzen. Daarvoor zijn extra tijd, hulp en middelen nodig.

Langs deze weg wil ik dan ook een warme oproep doen om gegevens over laatmiddeleeuwse Brusselaars aan te leveren of hulp aan te bieden bij de exploratie van middeleeuwse bronnen of historische literatuur. In elk geval is er zeker potentieel om op systematische en vrij snelle manier aan de slag te gaan: er bestaan immers nog verscheidene historische publicaties met kant en klare namenlijsten van laatmiddeleeuwse Brusselaars.²⁶

---

²⁵ Het bronbestand telt momenteel immers 40.307 *entries* en wordt nog geregeld aangevuld.

²⁶ Voor een overzicht, zie bijlage 4.

Bijlage 1: Overzicht van de belangrijkste geëxcerpeerde bronnenuitgaven en namenlijsten

ambachtsarchief	A.-M. Bonenfant-Feytmans, 'La Corporation des Orfèvres de Bruxelles au moyen âge', in: <i>Bulletin de la Commission Royale d'Histoire</i> , 1950, CXV, pp. 85-171.
ambachtsarchief	E. Huys, <i>Duizend jaar Mutualiteit bij de Vlaamsche Gilden</i> , Kortrijk, s.d.
ambachtsarchief	P. Lindemans, 'Uit het archief der Brusselsche ambachten. III. – De Vettewariërs', in: <i>Eigen Schoon en de Brabander</i> , 1947, XXX, pp. 33-40.
ambachtsregister	J. Cuvelier, 'Le registre aux statuts, ordonnances et admissions du métier des tisserands de laine ou grand métier de Bruxelles (XV ^e -XVIII ^e siècle)', in: <i>Bulletin de la Commission Royale d'Histoire</i> , 1912, LXXXI, pp. 121-146.
bestuurderslijst	A. Libois, 'La confrérie de Saint-Eloy de Bruxelles des origines à 1447. II. Les statuts de 1363. III. L'ordonnances de 1447', in: <i>Annales de la Société belge d'Histoire des Hôpitaux</i> , 1968, VI, pp. 29-77.
bevolkingstelling	P. Bonenfant, 'Un dénombrement brabançon inédit du XIV ^e siècle : gens de ménie et bourgeois forains dans l'ammanie de Bruxelles', in: <i>Bulletin de la Commission Royale d'Histoire</i> , 1959, CXXV, pp. 295-345.
boedelbeschrijving	J.-Th. de Raadt, 'Le mobilier et la bibliothèque d'un riche ecclésiastique du XV ^e siècle. Inventaire de la maison mortuaire de Walter Leonii (Loenijs) chanoine de Sainte-Gudule, à Bruxelles', in: <i>Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles</i> , 1896, X, pp. 5-35.
chorografie	M. Jacquain, <i>De idyllische Nederlanden. Antwerpen en de Nederlanden in de 16de eeuw. Lodovico Guicciardini</i> , Antwerpen, 1987.
cijnsregister	J. Lindemans & E. Van der Linden, <i>Het Cijnsboek van Duyst. Excerpten en aanteekeningen</i> , Leuven/Brussel, 1931.
cijnsregister	A. Gonthier, 'La fortune d'un bourgeois de Bruxelles au XV ^e siècle. Le livre censier de Jean van Aa', in: <i>Annales de la Société Royale d'Archéologie de Bruxelles</i> , 1948-1955, XLVIII, pp. 105-143.
dagboek	J. de St Genois, <i>Dagboek van Jan de Pottre 1549 - 1620. Naer het oorspronkelyk handschrift in de Koninglyke Bibliotheek te Brussel berustende</i> , Gent, 1861.
dagboek	A. Louant, <i>Antoine de Lusy. Le journal d'un bourgeois de Mons. 1505-1536</i> , Brussel, 1969.
geslachtenlijst	D. Van der Meulen, <i>Liste des personnes et des familles admises aux lignages de Bruxelles depuis le XIVe siècle jusqu'en 1792</i> , Antwerpen, 1869.
gilderegister	J.-P. Peeters, 'Het register van de Brusselse lakengilde uit de jaren 1416-1417 : een getuigenis van de praktijk der gereguleerde draperie in de stad Brussel tijdens de late middeleeuwen', in: <i>Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis</i> , 1992, CLVIII, pp. 75-152.
gildevonnissen	C. Dickstein-Bernard, 'Actes du tribunal de la gilde drapière de Bruxelles, 1333 – 1435', in: <i>Bulletin de la Commission Royale pour la publication des Anciennes Lois et Ordonnances de Belgique</i> , 1995, XXXV, pp. 1-43.
grondbezitters	Ph. Godding, 'Seigneurs fonciers à Bruxelles (ca. 1250 - 1450)', in: <i>Cahiers bruxellois</i> , 1959, IV, pp. 194-223.
haardtellingen	J. Cuvelier, <i>Les dénombrements de foyers en Brabant (XIVe – XVIe siècles)</i> , Brussel, 1912.
hertogelijk archief	M. Martens, <i>Actes relatifs à l'Administration des Revenus domaniaux du Duc de Brabant (1271-1408)</i> , Brussel, 1943.

hertogelijke verordeningen	P. De Ridder, 'De oorkonden verleend door hertog Jan II van Lotharingen, van Brabant en van Limburg (1294-1312) aan de stad Brussel (1303-1312)', in: <i>Eigen Schoon en de Brabander</i> , 1974, LVII, pp. 289-321.
hertogelijke verordeningen	E. Lousse, 'Les deux Chartes romanes brabançonnnes du 12 juillet 1314', in: <i>Bulletin de la Commission Royale d'Histoire</i> , 1932, XCVI, pp. 1-47.
hertogelijke verordeningen en ondervragingen	F. Favresse, 'Documents relatifs à l'histoire politique intérieure de Bruxelles de 1477 à 1480', in: <i>Bulletin de la Commission Royale d'Histoire</i> , 1934, XCVIII, pp. 29-125.
kroniek	J. Cuvelier, 'Een onbekende rijmkroniek van het begin der XIV ^e eeuw', in: <i>Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal en Letterkunde</i> , 1928, XII, pp. 1039-1053.
ledenlijst	J. Cuvelier, 'De tapijtwevers van Brussel in de XV ^e eeuw', in: <i>Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal en Letterkunde</i> , 1912, pp. 373-414.
ledenlijst	C. Dickstein-Bernard, <i>Le livre de la confrérie de Saint-Jacques d'Overmolen à Bruxelles (1357-1419)</i> , Brussel, 2005.
ledenlijst	J. Duverger, <i>De Brusselsche Steenbickelers, Beeldhouwers, Metselaars, Bouwmeesters enz. Der XIVe en XVe eeuw met een aanhangsel over Klaas Sluter en zijn Brusselsche mederwerkers te Dijon</i> , Gent, 1933.
magistraatslijst	A. Henne & A. Wauters, <i>Histoire de la ville de Bruxelles (nouvelle édition du texte original, augmentée de nombreuses reproductions de documents choisis par Mina Martens, archiviste de la ville)</i> , Brussel, 1975.
obituarium	M. Verjans, 'Obituarium van het Minderbroedersklooster te Brussel (1534-1774)', in: <i>Bijdragen voor de geschiedenis van de Provincie der Minderbroeders in de Nederlanden</i> , 1951, VII, pp. 86-105.
poorterslijst	Ph. Godding, 'La bourgeoisie foraine de Bruxelles du XIV ^e au XVI ^e siècles', in: <i>Cahiers bruxellois</i> , 1962, VII, pp. 1-64.
poorterslijst	M. Kocken, <i>De gekochte poorters van Mechelen (1400-1795)</i> , Handzame, 1975.
poorterslijst	J. Verbeemen, 'Liste d'émigrants venus de Malines (Belgique) achetant la bourgeoisie (1341-1798)', in: C.-R. Paternostre de la Mairieu (red.), <i>Tablettes du Brabant. Généalogie – Histoire – Héradique</i> , Grandmetz, s.d., dl. V, 259-358.
reisverslag	M. Letts (ed.), <i>Pero Tafur. Travels and adventures 1435-1439</i> , Londen, 1926.
schepenbrieven	M.-Th. Deleurère, 'Oorkonden betreffende het onroerende bezit te Brussel en omgeving in de XIII ^{de} -XV ^{de} eeuw', in: <i>Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis</i> , 1968, CXXXIV, pp. 1-73.
schepenbrieven	Ph. Godding, 'Actes relatifs au droit régissant la propriété foncière à Bruxelles au Moyen Age', in: <i>Bulletin de la Commission Royale des Anciennes Lois et Ordonnances de Belgique</i> , 1951, XVII, pp. 87-164.
schepenbrieven	M. Martens, <i>Les chartes relatives à Bruxelles et à l'ammanie (1244 - 1338) conservées aux Archives de la Ville de Bruxelles</i> , Brussel, s.d.
schepenlijst	E. Van der Linden, 'Bijdrage tot de geschiedenis der Schepen- of Hoofdbank van Ukkel', in: <i>Eigen Schoon en de Brabander</i> , 1935, XVIII, pp. 193-212.
schepenlijst	A. Wauters, <i>Les plus anciens échevins de la ville de Bruxelles. Essai d'une liste complète de ces magistrats pour les temps antérieurs à l'année 1339</i> , Brussel, 1895.

stadsordonnantie	F. Favresse, 'Le premier règlement accordé au métier des tisserands de lin de Bruxelles par l'Amman et la « Loi » de la ville', in: <i>Bulletin de la Commission Royale d'Histoire</i> , 1945, CX, pp. 51-73.
stadsordonnantie	J.F. Willems, 'Stadsordonnantie van Brussel van het jaer 1360', in: <i>Belgisch Museum voor de Nederduitsche Tael- en Letterkunde en de Geschiedenis des Vaderlands</i> , 1843, VII, pp. 294-317.
stadsordonnantie en stedelijke boekhouding	B. Vannieuwenhuyze, "Allen dengenen die in der stad dienste sijn." <i>Een overzicht van de stedelijke openbare ambten en diensten in het laatmiddeleeuwse Brussel 1229-1477</i> , Gent, 2002 (Universiteit Gent, onuitgegeven licentiaatsverhandeling).
stadsordonnanties	F. Favresse, 'Documents relatifs aux réformes financières entreprises par Bruxelles de 1334 à 1386', in: <i>Bulletin de la Commission Royale d'Histoire</i> , 1931, XCV, pp. 111-149.
stadsordonnanties	F. Favresse, 'Dix règlements intéressant la draperie bruxelloise (1376-1394). Edition critique', in: <i>Bulletin de la Commission Royale d'Histoire</i> , 1946, CXI, pp. 143-166.
stadsordonnanties	F. Favresse, 'Les premiers statuts connus des métiers bruxellois du duc et de la Ville et note sur ces métiers', in: <i>Bulletin de la Commission Royale d'Histoire</i> , 1946, CXI, pp. 37-91.
stadsordonnanties	F. Favresse, 'Actes inédits du Magistrat et de la Gilde de Bruxelles relatifs à la draperie urbaine, depuis 1343 environ jusqu'à l'apparition de la « nouvelle draperie » vers 1440', in: <i>Bulletin de la Commission Royale d'Histoire</i> , 1947, CXII, pp. 1-100.
stadsordonnanties	F. Favresse, 'Règlements inédits sur la vente des laines et des draps et sur les métiers de la Draperie bruxelloise (1363-1394). Edition critique', in: <i>Bulletin de la Commission Royale d'Histoire</i> , 1947, CXII, pp. 167-234.
stadsordonnanties	H. Pirenne, <i>Note sur un cartulaire de Bruxelles conservé à la Bibliothèque de Berne</i> , Brussel, 1894.
stadsordonnanties	J.F. Willems, 'Vervolg der oude stadsregten van Brussel. 1368-1386', in: <i>Belgisch Museum voor de Nederduitsche Tael- en Letterkunde en de Geschiedenis des Vaderlands</i> , 1846, X, pp. 99-117.
stadsrekening	C. Bernard, 'Le compte mensuel de la ville de Bruxelles d'octobre 1405 et la construction de l'aile droite de l'hôtel de ville', in: <i>Cahiers bruxellois</i> , 1959, IV, pp. 246-294.
stadsrekeningen	G. Des Marez, 'Deux fragments de comptes communaux de Bruxelles du XV ^e siècle', in: <i>Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles</i> , 1908, XXII, pp. 229-246.
stadsrekeningen	L. Galesloot, 'Notes extraites des anciens comptes de la ville de Bruxelles', in: <i>Compte rendu des séances de la Commission Royale d'Histoire ou Recueil de ses Bulletins</i> , 1867, IV, pp. 475-500.
stadsrekeningen	P. Gorissen, 'Les finances de la Ville de Bruxelles au XIV ^e siècle. A propos de trois fragments de comptes (1371-1372-1382)', in: <i>Cahiers bruxellois</i> , 1956, I, pp. 161-194.
stamboom	O. Le Maire & J. Lindemans, 'Oude Brabantse Geslachten. Van Waeyenbergh', in: <i>Eigen Schoon en de Brabander</i> , 1952, XXXV, pp. 103-114.
stamboom	J. Lindemans, 'Oude Brabantsche Geslachten. Rogghe', in: <i>Eigen Schoon en de Brabander</i> , 1946, XXIX, pp. 182-185.
stamboom	J. Lindemans, 'Oude Brabantse Geslachten. Vereertbrugghen', in: <i>Eigen Schoon en de Brabander</i> , 1947, XXX, pp. 74-87.
stamboom	J. Lindemans, 'Oude Brabantse Geslachten. Lindemans', in: <i>Eigen Schoon en de Brabander</i> , 1950, XXXIII, pp. 355-396.
stamboom	J. Lindemans, 'Oude Brabantse Geslachten. Van Marselaer', in: <i>Eigen Schoon en de Brabander</i> , 1957, XL, pp. 438-446.

- stamboom J. Lindemans & P. Lindemans, 'Oude West-Brabantsche Geslachten. Goossens', in: *Eigen Schoon en de Brabander*, 1932-1933, XV, pp. 270-278.
- stamboom L. Lindemans, 'Aanvullingen bij de genealogie Evenepoel', in: *Eigen Schoon en de Brabander*, 1989, LXXII, pp. 447-457.
- stamboom L. Lindemans, 'Oude Brabantse geslachten: Van Hemelrijck', in: *Eigen Schoon en de Brabander*, 1995, LXXVIII, pp. 69-88.
- stamboom L. Lindemans, 'Oude Brabantse geslachten: Van der Beken (uit Meise en Haren)', in: *Eigen Schoon en de Brabander*, 1996, LXXIX, pp. 288-299.
- stamboom L. Lindemans, 'Oude Brabantse geslachten: Raspoet (Asse)', in: *Eigen Schoon en de Brabander*, 1999, LXXXII, pp. 319-326.
- stamboom L. Lindemans, 'Oude Brabantse geslachten: van Obberge (uit Beigem)', in: *Eigen Schoon en de Brabander*, 2000, LXXXIII, pp. 153-163.
- stamboom L. Stroobant & J. Lindemans, 'Oude Brabantsche Geslachten. Stroobant', in: *Eigen Schoon en de Brabander*, 1943, XXVI, 177-188.
- stamboom B. ter Meeren & J. Lindemans, 'Oude Brabantse Geslachten. Van der Meeren', in: *Eigen Schoon en de Brabander*, 1952, XXXV, pp. 401-416.
- stamboom E. Van den Bossche & J. Lindemans, 'Oude Brabantse Geslachten. Van den Bossche (Vervolg van blz. 160)', in: *Eigen Schoon en de Brabander*, 1957, XL, pp. 198-215.
- stamboom J. Van der Hameyde, 'Oude West-Brabantsche Geslachten. Van Ginderachter', in: *Eigen Schoon en de Brabander*, 1932-1933, XV, pp. 297-314.
- stamboom J. Van der Hameyde, 'Oude Brabantsche Geslachten. Van der Hasselt', in: *Eigen Schoon en de Brabander*, 1937, XX, pp. 213-221.
- testament J.-Th. de Raadt, 'Het testament van een aanzienlijken Brusselaar der XIVe eeuw', in: *Dietsche Warande en Wetenschappelijke Nederlander*, 1891, IV, 145-153.
- testament J.-Th. de Raadt, 'Le testament en vers de Jacques Cammaert. Chanoine de l'église Sainte-Gudule, à Bruxelles, au XVIe siècle, suivi d'une note sur Jean-François Cammaert, auteur dramatique au XVIIIe siècle', in: *Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles*, 1892, III-IV, pp. 302-312.
- varia F. Favresse, 'Actes intéressant la Ville de Bruxelles 1154 – 2 décembre 1302', in: *Bulletin de la Commission Royale d'Histoire*, 1938, CIII, pp. 354-512.
- varia A. Wauters, *Documents concernant le canal de Bruxelles à Willebroek, précédés d'une introduction contenant un résumé de l'histoire du canal*, Brussel, 1882.

Bijlage 2: Brontypes

Aartver	Aartshertogelijke verordening	Verordening met reglementen of voorrechten uitgevaardigd door de aartshertog van Oostenrijk.
Adver	Advertentie	Aankondiging.
Ambregl	Ambachtsreglement	Verordening met statuten en regels van een ambachtsorganisatie.
Ambreg	Ambachtsregister	Handschrift in boekvorm opgesteld en bijgehouden door een ambachtsorganisatie.
Ammrek	Ammansrekening	Rekening met de inkomsten en uitgaven van de amman van Brussel.
Bevsch	Bevelschrift	Schriftelijke machtiging.
Bevtel	Bevolkingstelling	Telling van het aantal inwoners binnen een bepaald territorium.
Bissver	Bisschoppelijke verordening	Verordening met reglementen of voorrechten uitgevaardigd door de bisschop van Kamerijk.
Boedver	Boedelverdeling	Verdeling van de gezamenlijke roerende en onroerende goederen tussen verschillende gerechtigden.
Brief	Brief	Private correspondentie tussen twee personen of tussen een persoon en een instelling.
Cautregl	Cautsidereglement	Verordening met reglementen uitgevaardigd door de bestuurders van de cautside, de Brusselse plaveidienst.
Cijnsreg	Cijnsregister	Handschrift in boekvorm met een overzicht de cijzen en renten die door een instelling of persoon worden geheven en eventueel betaald.
Cijnsrol	Cijnsrol	Ongerold stuk perkament of blad papier met een overzicht van de cijzen en renten die door een instelling of persoon worden geheven en eventueel betaald.
Dagb	Dagboek	Persoonlijke aantekeningen, die met een zekere regelmaat en in chronologische volgorde in een boek worden genoteerd.
Domrek	Domeinrekening	Rekening van de inkomsten en uitgaven verbonden aan een domein van de hertog van Brabant.
Eed	Eed	Formule van de eed afgelegd door een ambtenaar of eedplichtige.
Gilbr	Gildebrief	Privaatrechtelijke oorkonde gezegeld door de bestuurders van de lakengilde.
Gilregl	Gildereglement	Verordening met reglementen of voorrechten uitgevaardigd door de bestuurders van de lakengilde.
Gilvon	Gildevonniss	Akte waarin een uitspraak van de bestuurders van de lakengilde wordt vastgelegd.
Goedreg	Goederenregister	Register met een overzicht van de eigendommen en rechten van een bepaalde instelling of persoon.
Grafver	Grafelijke verordening	Verordening met reglementen of voorrechten uitgevaardigd door de

		graaf van Vlaanderen, de graaf van Henegouwen of de graaf van Holland.
Haardt	Haardtelling	Telling van het aantal haarden binnen een territoriale omschrijving.
Hertver	Hertogelijke verordening	Verordening met reglementen of voorrechten uitgevaardigd door de hertog van Brabant of de hertog van Bourgondië.
Huurcon	Huurcontract	Overeenkomst in verband met de huur van onroerend goed.
Huwcon	Huwelijkscontract	Overeenkomst tussen gehuwden.
Inv	Inventaris	Lijst van voorwerpen of documenten.
Keizver	Keizerlijke verordening	Verordening met reglementen of voorrechten uitgevaardigd door de Habsburgse keizer.
Konver	Koninklijke verordening	Verordening met reglementen of voorrechten uitgevaardigd door de Spaanse koning.
Kost	Kostuimen	Gewoonterecht.
Kron	Kroniek	Chronologisch geordend verhaal over een reeks historische gebeurtenissen.
Kwit	Kwitantie	Betalingsbewijs voor een som geld.
Ledlijst	Ledenlijst	Lijst met de leden van een bepaalde vereniging of instelling.
Leenreg	Leenregister	Register met een overzicht van de lenen die een bepaalde heer bezit.
Lit	Literatuur	Wetenschappelijke of vulgariserende publicatie.
Maglijst	Magistraatslijst	Lijst met de namen van de stadsbestuurders.
Namlijst	Namenlijst	Lijst met een reeks namen, bijvoorbeeld de bestuurders van een bepaalde instelling of de leden van een religieuze gemeenschap.
Notakt	Notarisakte	Contract of verbintenis opgesteld door een beëdigde notaris.
Obit	Obituarium	Lijst met de namen van overledenen van een religieuze gemeenschap en/of hun weldoeners.
Onb	Onbepaald	Niet nader te definiëren brontype.
Ondvr	Ondervraging	Notulen van het verhoor van een beschuldigde of getuige.
Ontboek	Ontvangstenboek	Register met de ontvangsten van een bepaalde instelling, vereniging of persoon.
Oversted	Overeenkomst tussen steden	Officiële overeenkomst tussen twee of meerdere stadsbesturen.
Poortbr	Poortersbrief	Document dat bewijst dat een persoon het poorterschap bezit of heeft verworven.
Rapp	Rapport	Officieel verslag
Regver	Regentelijke verordening	Verordening met reglementen of voorrechten uitgevaardigd door de landvoogd(es) van de Nederlanden.
Reg	Register	Handschrift in boekvorm met een verzameling (kopieën van)

		documenten.
Reglak	Register van de lakengilde	Handschrift in boekvorm opgesteld en bijgehouden door de lakengilde.
Reisv	Reisverslag	Verslag van een reis.
Rek	Rekening	Overzicht van uitgaven en inkomsten van een instelling, een vereniging of een persoon.
Rentregl	Rentmeestersreglement	Verordening met richtlijnen uitgevaardigd door de rentmeesters, verantwoordelijk voor het financieel beheer van de stad.
Schbr	Schepenbrief	Privaatrechtelijke oorkonde gezegeld door de schepenen.
Schvon	Schepenvonnis	Akte waarin een uitspraak van een schepenbank wordt vastgelegd.
Stador	Stadsordonnantie	Verordening met reglementen of voorrechten uitgevaardigd door het stadsbestuur, eventueel samen met de vertegenwoordiger van de landsheer.
Stadreg	Stadsregister	Handschrift in boekvorm opgesteld en bijgehouden door de stedelijke administratie.
Stadrek	Stadsrekening	Overzicht van de inkomsten en uitgaven van het stadsbestuur.
Test	Testament	Akte waarin de laatste wilsbeschikking van een erflater is opgetekend.
Verzsch	Verzoekschrift	Document waarin een bepaalde instelling, vereniging of persoon een verzoek richt aan een bepaalde overheid.

Bijlage 3: Mogelijkheden voor aanvulling van de databank

adel	P. Bonenfant & G. Despy, 'La noblesse en Brabant aux XII ^e et XIII ^e siècles', in: <i>Le Moyen Âge</i> , 1958, LXIV, pp. 27-66.
ambachtslieden en kunstenaars	J. Duverger, <i>Brussel als kunstcentrum in de XIV^{de} en XV^{de} eeuw</i> , Antwerpen/Gent, 1935.
ambachtslieden en kunstenaars	E. Roobaert, <i>Kunst en kunstambachten in de 16de eeuw te Brussel</i> , Brussel, 2004.
arme klaren	P. Maximilianus van Dun, 'Het Klooster der Arme Klarissen te Brussel II', in: <i>Franciscaansch Leven</i> , 1935, XVIII, pp. 187-197.
begijnhof	R. Hennes, <i>Le béguinage de Bruxelles des origines au milieu du XIVe siècle</i> , Brussel, 1979 (Université Libre de Bruxelles, onuitgegeven licentiaatsverhandeling).
beulen	F. Vanhemelryck, 'De beul van Brussel en zijn werk (XIV-XIX eeuw)', in: <i>Bijdragen voor de Geschiedenis der Nederlanden</i> , 1964-1965, XIX, pp. 181-216.
boekhandelaars	E. Roobaert, 'De zestiende-eeuwse Brusselse boekhandelaars en hun klanten bij de Brusselse clerus', in: A. Tourneux (red.), <i>Liber amicorum Raphaël De Smedt</i> , Leuven, 2001, pp. 47-70.
broeders van het gemene leven	E. Indestege, 'De Broeders van het Gemene Leven te Brussel (1422-1595). Tweede deel, in: <i>Eigen Schoon en de Brabander</i> , 1958, XLI, pp. 95-123.
broederschap van de Heilige Vijf Wonden van Christus	E. Vander Linden, 'De broederschap van de H. vijf wonden Christi, of 't Koordeke van St. Franciscus, te Boetendael (Ukkel), in: <i>Eigen Schoon en de Brabander</i> , 1929-1930, XII, pp. 131-138.
burgerwacht	H.-C. van Parys, <i>La garde bourgeoise de Bruxelles sous l'ancien régime et ses capitaines</i> , Brussel, 2001.
burggraven	F. Soulié, <i>Les châtelains de Bruxelles jusqu'à la fin du XIIIe s.</i> , Brussel, 1970 (Université Libre de Bruxelles, onuitgegeven licentiaatsverhandeling).
cellebroeders	P.-J. Niebes, <i>Les frères cellites ou alexiens en Belgique. Monasticon</i> , Brussel, 2002.
edelsmeden	J. Vanwittenbergh, 'De Brusselse edelsmeden en hun werken tijdens de periode 1566-1610', in: <i>Tijdschrift voor Brusselse Geschiedenis</i> , 1984, I, pp. 153-182.
familie Clutinc	Anne-Marie Paelinck, <i>Les Clutinc. Histoire d'une famille patricienne bruxelloise du début du XIIe siècle à 1421</i> , Louvain, 1969 (U.C.L., mémoire de licence inédit).
gerechtsofficieren	Ch. Kerremans, <i>Etude sur les circonscriptions judiciaires & administratives du Brabant & les officiers placés à leur tête par les ducs antérieurement à l'avènement de la Maison de Bourgogne 1406</i> , Brussel, 1949.
gerechtsofficieren	A. Smolar-Meynart, <i>La justice ducale du plat pays, des forêts et des chasses en Brabant (XIIe - XVIe siècle). Sénéchal, maître des bois, gruyer, grand veneur</i> , Brussel, 1991.
geslachten	J. Anne de Molina, E. Spelkens, F. de Cacamp & J. Van Camp-Vanderveld, 'Généalogie des familles inscrites au lignage Sleeus en 1376 d'après le Liber familiarum de Jean-Baptiste Houwaert', in: <i>Brabantica</i> , 1959, IV, pp. 217-340.
geslachten	J. Anne de Molina, R. Goffin & F. de Cacamp, 'Généalogie des familles inscrites au lignage t'Serhuyghs en 1376 d'après le Liber familiarum de Jean-Baptiste Houwaert', in: <i>Brabantica</i> , 1958, III, pp. 113-194.

- geslachten F. de Cacamp e.a., 'Généalogie des familles inscrites au lignage Steenweegs en 1376 d'après les travaux de J.B. Houwaert et les sources originales', in: *Brabantica*, 1962, VI, pp. 559-686.
- geslachten F. de Cacamp e.a., 'Généalogie des familles inscrites au lignage Steenweegs en 1376 d'après les travaux de J.B. Houwaert et les sources originales (suite)', in: *Brabantica*, 1964, VII, pp. 686-763.
- geslachten F. de Cacamp e.a., 'Généalogie des familles inscrites au lignage t' Serroelofs en 1376 d'après les travaux de J.B. Houwaert et les sources originales', in: *Brabantica*, 1964, VII, pp. 782-824.
- geslachten F. de Cacamp e.a., 'Généalogie des familles inscrites au lignage t' Serroelofs en 1376 d'après les travaux de J.B. Houwaert et les sources originales (suite)', in: *Brabantica*, 1966, VIII, pp. 824-968.
- geslachten F. de Cacamp e.a., 'Généalogie des familles inscrites au lignage de Roodenbeke en 1376 d'après les travaux de J.B. Houwaert et les sources originales', in: *Brabantica*, 1968, IX, pp. 981-1018.
- geslachten F. de Cacamp e.a., 'Généalogie des familles inscrites aux Lignages de Bruxelles en 1376 d'après les travaux de J.B. Houwaert et les sources originales. Chapitres complémentaires', in: *Brabantica*, 1968, IX, pp. 1019-1068.
- geslachten A. Libois, 'Les registers du Lignage Serhuysghs : admissions et résolutions. III. - 1696-1794 (suite et fin)', in: *Cahiers bruxellois*, 1958, III, pp. 8-26.
- geslachten M. Marchal-Verdoodt & H.-Ch. van Parys, *Les registres du lignage Steenweeghs. Admissions et résolutions*, Brussel, 1972.
- geslachten E. Spelkens, 'Le lignage Sleeus', in: *Tablettes du Brabant*, 1963, V, pp. 114-246.
- geslachten H.-C. van Parys, 'Notes sur Lignages [sic] de Bruxelles en 1376 (suite)', in: *Brabantica*, 1957, II, pp. 93-112.
- geslachten H.-C. van Parys, J. Anne de Molina, E. Spelkens, F. De Cacamp & J. Van Camp-Vandervelde, 'Généalogie des familles inscrites au lignage Sweerts en 1376 d'après le Liber familiarum et les autres manuscrits de Jean-Baptiste Houwaert', in: *Brabantica*, 1960, V, pp. 375-540.
- geslachten H.-C. van Parys & F. de Cacamp, 'Généalogie des familles inscrites au lignage de Coudenberg en 1376 d'après le Liber familiarum de Jean-Baptiste Houwaert', in: *Brabantica*, 1957, II, pp. 1-92.
- geslachten H.-C. van Parys & F. de Cacamp, *Généalogie des familles inscrites aux Lignages de Bruxelles en 1376 d'après les travaux de J.B. Houwaert et d'après les sources originales*, Brussel, 1971.
- goud- en zilvermeden E. Roobaert, *Goud- en zilvermeden te Brussel in de 16de eeuw. Een archivalisch en prosopografisch onderzoek. Lexicon van de goud- en zilvermeden te Brussel in de 16de eeuw*, Gent, 2008 (Universiteit Gent, onuitgegeven doctoraatsverhandeling).
- goudsmiden E. Roobaert, 'Goudsmiden te Brussel in de 16de eeuw en hun opdrachtgevers, in het bijzonder de clerus van de stad', in: *Bijdragen tot de Geschiedenis*, 2002, LXXXV, pp. 35-101.
- goudsmiden E. Roobaert, 'Legpenningen en tekens uit de ateliers van 16de eeuwse Brusselse goudsmiden: Hendrik Bosch, Nicolaes Croysaert, Willem de Pape en Augustijn de Winter', in: *Belgisch Tijdschrift voor Numismatiek en Zegelkunde*, 2003, CXLIX, pp. 165-204.
- grafstenen *Epitaphier du vieux Bruxelles. Inventaire général des inscriptions funéraires des églises, couvents, chapelles cimetières, hôpitaux ..., depuis le 16e jusqu'à la fin du 18e siècle*, s.l., 1997.
- Hertoginnedal V. Tahon, 'Le prieuré de Val-Duchesse', in: *Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles*, 1909, XXIII, pp. 245-438.
- hofkunstenaars L. de Laborde, *Essai d'un catalogue des artistes originaires des Pays-Bas ou employés à la cour des ducs de Bourgogne aux XIVe et XVe siècles*, Paris, 1849.

kanselarij-personeel	P. Renoz, <i>La Chancellerie de Brabant sous Philippe le Bon (1430-1467). Histoire et organisation. Rédaction et Expédition des Actes</i> , Brussel, 1955.
kanseliers en Raad van Brabant	F. de Ryckman de Betz & F. de Jonghe d'Ardoye, <i>Armorial et biographie des chanceliers et conseillers de Brabant</i> , Hombeek, 1957.
kanseliers en Raad van Brabant	'Les chancelliers et conseillers de Brabant', in: C.-R. Paternostre de la Mairieu (red.), <i>Tablettes du Brabant. Généalogie - Histoire - Héraldique</i> , Hombeek, 1960, dl. IV, pp. 9-12.
kanunniken van het Sint-Goedelekapittel	B. Van Hofstraeten, 'De dignitarissen en grote kanunniken van het kapittel van Sint-Goedele en Sint-Michiël te Brussel (1430-1559)', in: <i>Jaarboek voor Middeleeuwse Geschiedenis 13</i> , Hilversum, 2010, pp. 210-260.
kapelannen van de Sint-Pieterskerk van Anderlecht	R. Vande Kerckhove, <i>Kapelaniewezen en kapelannen van de Sint-Pieterskerk te Anderlecht vanaf de oorsprong tot 1550</i> , Leuven, 1968 (Katholieke Universiteit te Leuven, onuitgegeven licentiaatsverhandeling).
legwerkers	J. Duverger, Brusselsche legwerkers uit de XV [sic] en XVI ^e eeuw, in: <i>Gentse Bijdragen tot de Kunstgeschiedenis</i> , 1934, I, pp. 214-239.
legwerkers	E. Roobaert, 'De kunstenaarsfamilie de Mol. Een onderzoek naar de sociale achtergrond van de Brusselse kunstenaars en legwerkers in de 16 ^e eeuw', in: <i>Eigen Schoon en de Brabander</i> , 2002, LXXXV, pp. 193-248.
metaalarbeiders	J.-P. Sosson, 'L'artisanat bruxellois du métal: hiérarchie sociale, salaires et puissance économique (1360-1500)', in: <i>Cahiers bruxellois</i> , 1962, VII, pp. 225-258.
minderbroeders	J. Goyens, 'Beknopte geschiedenis van het voormalig Minderbroedersklooster te Brussel', in: <i>De Brabander</i> , 1925, IV, pp. 181-186.
minderbroeders	C. Sloots, 'Obituarium van het Minderbroedersklooster te Brussel (1534-1774). Biografische aantekeningen', in: <i>Bijdragen voor de geschiedenis van de Provincie der Minderbroeders in de Nederlanden</i> , 1959, XI, 207-232; 1960, XI, pp. 350-366.
minderbroeders	S. Van Ruysseveldt, 'De Franciscaanse kerken. De stichtingen van de dertiende eeuw (vervolg). VII. Brussel', in: <i>Franciscana</i> , 1971, XXVI, pp. 29-42.
minderbroeders	M. Verjans, 'Obituarium van het Minderbroedersklooster te Brussel (1534-1774)', in: <i>Bijdragen voor de geschiedenis van de Provincie der Minderbroeders in de Nederlanden</i> , 1951, VII, pp. 86-105.
obituarium van Groenendaal	M. Dykmans, <i>Obituaire du monastère de Groenendaal dans la forêt de Soignes</i> , Brussel, 1940.
Onze-Lieve-Vrouwbroederschap	A. Jacobs, <i>De Onze-Lieve-Vrouwbroederschap te Brussel (Sint-Goedelekerk) (1362-1579). Laatmiddeleeuwse devotie tussen Hof, kerk en stad</i> , Leuven, 2011 (Katholieke Universiteit Leuven, onuitgegeven masterscriptie).
orgelmakers	G. Potvlieghe, 'Bijdrage tot een biografisch en organologisch perspectief betreffende de Brusselse orgelmakers vanaf de XV ^e eeuw tot 1956', in: <i>Eigen Schoon en de Brabander</i> , 1963, XLVI, pp. 309-327.
poorters	J. Caluwaerts, <i>Poorters van Brussel 1350-1795 Bourgeois de Bruxelles. I B 1501-1600</i> , Leuven, 2010.
poorters	B. Vannieuwenhuyze, 'Twee 14 ^{de} -eeuwse cautionsrekeningen van Brussel', in: <i>Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis</i> , 2012, CLXXVIII, pp. 129-174.
priorij van Groot-Bijgaarden	F. Godding-Ganshof, 'Le prieuré de Grand-Bigard depuis sa fondation jusqu'en 1381', in: <i>Annales de la Société Royale d'Archéologie de Bruxelles</i> , 1948-1955, XLVIII, pp. 9-70.
priorij van Groot-	D. Mertens, <i>L'obituaire de Grand-Bigard. Etude critique et édition</i> , Brussel, 1982 (Université Libre de

Bijgaarden	Bruxelles, onuitgegeven licentiaatsverhandeling).
priorijen van Vorst en Groot-Bijgaarden	A. Huysentruyt, 'Grote namen in verband met de priorijen Vorst en Bijgaarden volgens de necrologia', in: <i>Eigen Schoon en de Brabander</i> , 1983, LXVI, pp. 417-428.
Raad van Brabant	H. De Ridder-Symoens, 'Milieu social, études universitaires et carrière des conseillers au Conseil de Brabant, 1430-1600', in: <i>Recht en instellingen in de Oude Nederlanden tijdens de middeleeuwen en de Nieuwe tijd. Liber amicorum Jan Buntinx</i> , Gent, 1981, pp. 257-302.
Raad van Brabant	Ph. Godding, <i>Le Conseil de Brabant sous le règne de Philippe le Bon (1430-1467)</i> , Brussel, 1999.
Raad van Brabant	A. Uyttebrouck, 'Les origines du Conseil de Brabant : la Chambre du Conseil du duc Jean IV', in: <i>Revue belge de Philologie et d'Histoire</i> , 1958, XXXVI, pp. 1135-1172.
rederijkers	C. De Baere, 'De Organisatie der oude Kamers van Rhetorica te Brussel (Vervolg van blz. 16)', in: <i>Eigen Schoon en de Brabander</i> , 1949, XXXII, pp. 72-83.
rederijkers	E. Roobaert, 'De parochie van Sint-Jans-Molenbeek en de Brusselse rederijkers', in: <i>Eigen Schoon en de Brabander</i> , 2001, LXXXIV, pp. 421-449.
rederijkers	E. Roobaert, 'Jeruzalemvaarders, rederijkers en schilders en de Palmzondagprocessie te Brussel in de 16 ^e eeuw', in: <i>Volkskunde</i> , 2002, CIII, pp. 4-67.
rederijkers	E. Roobaert, 'Priesters en rederijkers te Brussel in de eerste helft van de zestiende eeuw', in: <i>Spiegel der Letteren</i> , 2003, XLV, pp. 267-293.
rederijkers	E. Roobaert, 'De Brusselse rederijkers in de 16 ^{de} eeuw, hun plaats in het stadsgebeuren en hun beroepsactiviteiten', in: <i>Eigen schoon en de Brabander</i> , 2012, XCV, pp. 541-594.
rederijkers	R. Sleiderink, 'De schandaleuze spelen van 1559 en de leden van De Corenbloem. Het socioprofessionele, literaire en religieuze profiel van de Brusselse rederijkerskamer', in: <i>Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis</i> , 2014, XCII, pp. 847-875.
rederijkers	A.-L. Van Bruaene, <i>Om beters wille. Rederijkerskamers en de stedelijke cultuur in de Zuidelijke Nederlanden (1400-1650)</i> , Amsterdam, 2008.
rentmeesters en administratief personeel	C. Dickstein-Bernard, <i>La gestion financière d'une capitale à ses débuts : Bruxelles, 1334-1467</i> , Brussel, 1977.
rijke klaren	M.-J. Juvyns, 'Le couvent des Riches Claires à Bruxelles (1343-1585)', in: <i>Franciscana</i> , 1966, XXI, pp. 75-106.
Roodklooster	A. Maes, <i>Sur les traces des chanoines réguliers de Rouge-Cloître 1368 - 1796</i> , Brussel, 1983.
Roodklooster	'Prieuré du Rouge-Cloître, à Auderghem', in: <i>Monasticon Belge. Tome IV. Province de Brabant. Quatrième volume</i> , Luik, 1970, pp. 1089-1103.
schepenen	R. Laurent & C. Roelandt, <i>Les échevins de Bruxelles (1154-1500). Leurs sceaux (1239-1500)</i> , Brussel, 2010.
schepenen	J. Vandervelde, 'Liste des échevins de Bruxelles depuis leurs premières mentions jusqu'en 1306', in: <i>Brabantica</i> , 1958, III, pp. 169-192.
schepenen van Ukkel	H. de Ridder-Symoens, 'Ukkelse schepenen en universitaire studies in de XV ^e en XVI ^e eeuw', in: <i>Bijdragen tot de Geschiedenis</i> , 1976, LIX, pp. 200-226.
schilders	C. Mathieu, 'Le Métier des Peintres à Bruxelles aux XIV ^{me} et XV ^{me} siècle', in: <i>Bruxelles au XVme siècle</i> , Brussel, 1953, pp. 219-235.
schilders	E. Roobaert, 'Zes Brusselse schilders met de familienaam Schernier alias van Coninxloo en vice-

	versa van Conincxloo alias Schernier', in: <i>Archief- en Bibliotheekwezen in België</i> , 1999, LXX, pp. 227-282.
schilders	E. Roobaert, 'Schildersambacht en stadsmagistraat te Brussel in de 16 ^{de} eeuw', in: <i>Eigen Schoon en de Brabander</i> , 2008, XCI, pp. 173-224.
schutters	E. Van der Linden, 'Allerlei over het voormalig Brusselsch Gild van Sint-Michiel, geheeten de Schermers', in: <i>Eigen Schoon en de Brabander</i> , 1943, XXVI, pp. 129-140.
Sint-Elisabethklooster	A. Tollebeek, <i>Een Klooster te Brussel onder de Invloed der Devotio Moderna, Sint Elisabeth van den Berg Sion (1432-1500)</i> , Leuven, 1956 (Katholieke Universiteit te Leuven, onuitgegeven licentiaatsverhandeling).
Sint-Goedelekapittel	D. Guilardian, <i>L'obituaire des grands chanoines du chapitre Sainte-Gudule de Bruxelles (1506). Edition critique accompagnée d'un aperçu des autres sources nécrologiques du chapitre (XIIIe-XVIIIe siècles)</i> , Brussel, 2002.
Sint-Jacobsabdij op de Koudenberg	D. Van Derveeghde, 'Prévôté puis abbaye de Saint-Jacques sur Coudenberg, à Bruxelles', in: <i>Monasticon Belge. Tome IV. Province de Brabant. Quatrième volume</i> , Luik, 1970, dl. IV, 963-985.
Sint-Jansgasthuis	L. Peene, <i>Land- en cijnsboek St-Janshospitaal, Brussel. Excerpten uit cartularium 1307 en uit originelen van 1195 tot 1356. Onomastische Studie</i> , Leuven, 1949 (Katholieke Universiteit Leuven, onuitgegeven licentiaatsverhandeling).
Sint-Pietersleprozerij	P. Ostyn, <i>Persoonsnamen uit het St.-Pietershospitaal Brussel (1259-1530)</i> , Leuven, 1956 (Katholieke Universiteit te Leuven, onuitgegeven licentiaatsverhandeling).
stadsadel	P. Charruadas, <i>Aux origines de l'aristocratie bruxelloise. Répertoire prosopographique XIe - XIIIe siècle</i> , Brussel, 2012.
stadssecretariaat	A.-M. Bonenfant-Feytmans, 'Note sur l'organisation de la secrétairerie de la ville de Bruxelles au XIV ^e siècle', in: <i>Le Moyen Age</i> , 1949, LV, pp. 21-39.
studenten	H. de Ridder-Symoens, 'Brabanders aan de rechtsuniversiteit van Orleans (1444-1546). Een socio-professionele studie', in: <i>Bijdragen tot de Geschiedenis</i> , 1978, LXI, pp. 195-347.
tapijthandelaars	E. Roobaert, 'De Brusselse tapijtindustrie rond 1520. Tapijthandelaars, grotere en kleinere weefateliers, legwerkers in loondienst en kartonschilders', in: <i>Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis</i> , 2002, LXXI, pp. 3-46.
tapijthandelaars	E. Roobaert, 'Jan de Clerck dit van Antwerpen, licier et marchand de tapisseries: sa participation à la vie publique et au développement de l'industrie de la tapisserie à Bruxelles (1486 à 1539)', in: <i>Annales de la Société Royale d'Archéologie de Bruxelles</i> , 2002, LXV, pp. 61-104.
tapijtwevers	S. Schneebalg-Perelman, 'Les débuts de la tapisserie bruxelloise au XIV ^e siècle et son importance durant la première moitié du XV ^e siècle', in: <i>Annales de la Société Royale d'Archéologie de Bruxelles</i> , 1978, LV, pp. 27-51.
ter Arkengodshuis	M. Tasiaux, 'L'hospice Terarken à Bruxelles, des origines à 1386', in: <i>Annales de la Société Royale d'Archéologie de Bruxelles</i> , 1980, LVII, pp. 3-37.
veroordeelden door de Raad van Beroerten	A.L.E. Verheyden, <i>Le Conseil des Troubles. Liste des condamnés (1567-1573)</i> , Brussel, 1961.
wisselaars	E. Vercouteren, 'De wisselaars in Brabant (1430-1506) : een bijdrage tot de economische geschiedenis van de Zuidelijke Nederlanden', Leuven, 1982 (Katholieke Universiteit te Leuven, onuitgegeven licentiaatsverhandeling).
witte juffrouwen	Ph. Crefcoeur, <i>Le couvent des Dames Blanches de Bruxelles au XIIIe-XIVe. Contribution à l'étude des pénitentes de sainte Marie-Madeleine, des chanoinesses régulières de Saint-Victor de Paris, et de l'appellation "Dames Blanches"</i> , Brussel, 1987 (Université Libre de Bruxelles, onuitgegeven

licentiaatsverhandeling).

zangmeesters van de Sint-Goedelekerk K. Van Wonterghem, 'Les maîtres de chant au XVIe siècle à la collégiale des Saints-Michel-et-Gudule à Bruxelles', in: *LIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique – Cinquième Congrès de l'Association des Cercles Francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique. Herbeumont. Actes II*, Namen, 2000, pp. 608-613.